

Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului
Sectorul cultural
Biroul pentru catehizare parohială

Cateheze la Psalmul 50 Despre pocăință, frângerea inimii și iertare

Cateheze întocmite cu binecuvântarea
Inaltpreasfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Andrei
de către pr.prof.dr.Liviu Vidican-Manci

Postul Nașterii Domnului
Cluj-Napoca
2016

Cateheza I

Miluieste-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta și după mulțimea îndurărilor Tale, șterge fărâdeleaga mea. Mai vărtos mă spală de fărâdeleaga mea și de păcatul meu mă curățește.

Cu ajutorul Bunului Dumnezeu în acest sfânt post al Nașterii Domnului ne-am gândit că ar fi potrivit să ne apropiem de psalmi. Pătrunderea lor este esențială pentru urcușul nostru duhovnicesc, motiv pentru care nu putem să începem cu un psalm mai potrivit și mai cunoscut de către toți dintre noi, decât psalmul 50. Înainte de toate aș dori să vă spun că în Sfânta Scriptură, ediția sinodală, avem 151 de psalmi. De asemenea, avem o carte ce se numește „Psaltire” este folosită în cultul ortodox și are 20 de părți, numite „catisme”.

Revenind acum, oare câți dintre dumneavoastră îl puteți rosti pe de rost sau l-ați citit măcar odată? Cred că sunteți foarte mulți! „Miluieste-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta și după mulțimea îndurărilor Tale...” – așa începe psalmul 50. V-ați întrebat vreodată, cum se face că sunt atât de multe texte din Sfânta Scriptură mult mai scurte decât psalmul 50, pe care îți este foarte greu să le memorezi... și totuși, psalmul 50, cu nu mai puțin de 20 de versete este atât de cunoscut? Cred că unul dintre motive este următorul: e un psalm de pocăință și foarte mulți dintre noi ne regăsim în cuvintele Sfântului David.

În această primă parte, aș dori să vă aduc în atenție contextul, să spunem istoric, în care Sfântul Prooroc David a rostit psalmul. Știți cu toții cine a fost regele David. A fost unul dintre aleșii lui Dumnezeu și al doilea rege al lui Israel, după Saul. Proorocul David a rămas în conștiința creștinilor mai mult decât în conștiința poporului evreu; în conștiința poporului evreu a rămas, cu precădere, ca un mare lider militar, iar în a noastră ca un mare profet și autor de imne.

În altă ordine de idei, vedeți dumneavoastră că viața omului și, cu precădere, a celui care se dorește a fi aproape de Dumnezeu, și acum, contextualizăm în vremurile noastre, a creștinului, cu precădere, viața lui poate să fie un fel de drum al crucii. E un drum al crucii în care ne ducem crucea, mai cădem, ne ridicăm... Sigur că Proorocul David nu avea conștiința crucii, dar conștiința lucrului, a apropierei de Dumnezeu, cu siguranță a avut-o. În același timp, și el a avut scăderi, a păcătuit și el; și unul dintre păcatele cele mai mari pe care le-a făcut a fost acela că s-a apropiat de Batșeba, de soția lui Urie, a unuia dintre generalii săi (II Regi 11, 2). Acest Urie l-a ascultat până la moarte pe regele David, chiar dacă, probabil, a simțit în sufletul lui că, atunci când i s-a dat ordin să intre în prima linie nu e altceva decât o execuție, neoficială, dar l-a ascultat (II Regi 11, 15, 24). David pentru aceasta a fost aspru muștrat de Dumnezeu prin Proorocul Natan (II Regi 12, 9 s.u.). Și, nu știu cât de proaspăt vă este dumneavoastră în minte episodul acesta, dar, să știți că, Dumnezeu l-a pedepsit aspru pe David pentru fapta sa. Să ne amintim împreună! I-a murit primul copil. Primul copil al lui

David avut cu Batșeba a murit și a fost semnul pedepsei lui Dumnezeu, dar după aceea l-a avut pe Solomon pe care, ne spune Sfânta Scriptură (II Regi 12, 24), că acesta i-a fost bine plăcut lui Dumnezeu, și acesta a fost semnul iertării.

Sigur că pentru noi, pentru omul de astăzi și pentru creștin, oricum lucrurile nu sunt foarte în regulă. Dar vreau să nu gândim cu mintea creștinului, a celui care are astăzi, pe lângă cele zece porunci, legea noului testament, o lege a fidelității și monogamiei. Vreau să ne gândim la omul căzut dinaintea de întruparea și răstignirea Mântuitorului Iisus Hristos căruia Dumnezeu i-a îngăduit foarte multe, printre care și aceasta. Bărbaților evrei le era îngăduit să aibă mai multe soții, mai multe femei. Așa, putem să mergem în vremea patriarhilor și să vedem lucrul acesta. Spunea părintele Sofronie, pe linia părintelui Siluan Athonitul, că pentru bărbatul de astăzi, monogamia este o formă prin care el își poate câștiga mântuirea, dată fiind aplecarea lui păcătoasă pe care a avut-o înainte de întruparea lui Hristos. Deci, faptul că Mântuitorul Iisus Hristos a dat o direcție foarte clară, și anume, aceea ca bărbatul și femeia să se aibă unul pe altul și să nu aibă pe altcineva, cel care se poate ține de această cale, de acest canon, spun părinții aceștia, că poate să-și câștige mântuirea.

Am făcut o paranteză mai largă pentru a înțelege modul în care David care, la momentul acela era unsul lui Dumnezeu, totuși cade..., cade în păcatul acesta. Ei bine, rodul plângerii lui, al păcatului lui este, după unii exegeți, psalmul 50; și în acest psalm 50 sunt mai multe secvențe. Acum, aș dori să ne oprim la prima dintre ele și o să vă citesc versetele următoare: **„Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta și după mulțimea îndurărilor Tale șterge fărădelegea mea/ Mai vârtos mă spală de fărădelegea mea și de păcatul meu mă curățește”**. Aceasta este prima secvență pe care doresc să o avem înaintea noastră în această duminică, nelungind foarte mult cuvântul. „Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta”. Ce semnifică această expresie? „Miluiește-mă, Dumnezeule” îl întâlnim și într-o formulă liturgică consacrată pe care o auzim atât la Sfânta Liturghie și am auzit-o și în seara aceasta, la vecernie. Ne referim la răspunsul pe care-l dăm cererilor de la ectenii. Când preotul zice „În pace Domnului să ne rugăm”, cum răspundem noi? ... „Doamne miluiește!”. Este o formulă restrânsă în care, din nou, implorăm mila lui Dumnezeu, pentru că acest verb „a milui” nu e altceva decât invocarea milei lui Dumnezeu, cerem mila lui Dumnezeu. Pentru ce cere mila lui Dumnezeu David știm foarte bine. Dar, David a fost David, el și-a scris acest psalm și ni l-a dat și nouă; și fiecare dintre noi, când începem acest psalm să-l începem cu smerenia și frângerea de inimă pe care a avut-o David... și cu plânsul inimii și a ochilor lui: „Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta și după mulțimea îndurărilor Tale șterge fărădelegea mea”.

Deci, conștiința faptului că Dumnezeu ne poate da iertarea e foarte importantă, să știți! În tratatele de psihologie și de psihoterapie se vorbește despre oameni, despre boli, despre oameni care s-au îmbolnăvit pentru că nu au putut să se ierte. Dar, nu au putut să se

ierete pentru că în inima lor nu a fost credință suficientă ca să creadă că nu ei trebuie să se ierte, în fond, și de fond, ci să ceară mila lui Dumnezeu ca Dumnezeu să-i ierte. Nu e puțin lucrul acesta!

Apropo de lumea aceasta modernă, s-a ajuns pe o linie a *leadershipului*, a celor care sunt în fruntea instituțiilor, și a managementului la următoarea filozofie de conducere a organizațiilor. Sunt mai multe tipuri de a conduce o organizație. Una dintre ele este să-ți urmărești oamenii să-și facă sarcinile de serviciu – e un tip de conducere. O alta este de a accepta una, două sau maximum trei greșeli ale angajatului, ale subordonatului, după care să-l sancționezi. Linia modernă cu care s-a venit este aceasta: nu este important de câte ori greșește omul, e important să o înțeleagă și să n-o repete. Eroarea trebuie să fie permisă, important este să fie un progres în ceea ce înseamnă organizația și ceea ce se petrece în locul acela. Eu, sigur că, am găsit o linie duhovnicească aici, poate că nu are nicio legătură, poate cel care este în spatele acestui tip de filosofie managerială nu are nici un fel de legătură cu ale creștinismului, deși mă îndoiesc. Cred că este o minte creștină aici. Adică dacă noi, ca oameni, urmărim numai greșelile și să sancționăm nu e bine. Eroarea este în fondul omului, să știți, pentru că noi, doar evoluând putem să facem mai puține erori. Dar dacă permanent îl înfrici și pe copil și pe noi înșine să nu faci aia că poate greșești... da, dar poate că greșești și înveți. Bine este în cele duhovnicești să nu greșim, dar dacă am greșit să avem această capacitate de a striga cu Proorocul David: „**Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta și după mulțimea îndurărilor Tale**” – această mulțime a îndurărilor lui Dumnezeu nu e altceva decât o declarație clară a faptului că Dumnezeu este mult iertător și mult milostiv.

Sunt multe lucruri care se pot spune despre psalmul 50. Dacă Bunul Dumnezeu ne va ajuta și ne vom mai întâlni în alte duminici vom vorbi în continuare despre modul de adresare al Proorocului David.

Ce-aș dori acum să știm și să rămânem cu acest lucru: odată că originea acestui psalm stă în episodul David-Batșeba și în plângerea păcatelor și a păcatului grav pe care David l-a făcut în fața lui Dumnezeu, greșind față de supusul său, Urie. Prin aceasta a păcătuit el foarte mult – l-a omorât pe acest om și Dumnezeu sigur că a venit cu o pedeapsă imediat. Pe de altă parte să înțelegem că a primit iertarea. Dovada a fost Înteleptul Solomon.

Și noi, dacă tot greșim, să nu transformăm într-o catastrofă această greșeală, pentru că este tot lucrarea diavolului, să știți! Cunosco oameni care nu și-au putut ierta greșeala, nu au mai revenit la spovedit, nu au mai intrat în biserică. Aceștia sunt oameni câștigați printr-o strategie perfidă de către diavol. Atât de mult l-a făcut să se simtă vinovat diavolul pentru ceea ce a făcut, încât a presărat în mintea lui că nu mai are nici un sort de iertare și s-a îndepărtat și de Dumnezeu. Acestea am vrut să vi le pun la suflet în această seară, în întâlnirea viitoare vom continua cu psalmul 50.

Îi invităm pe creștini la dialog pe tema psalmilor și a pocăinței!

Că fărădelegea mea eu o cunosc și păcatul meu înaintea mea este pururea.

Aș dori să continuăm în această seară ceea ce ne-am propus în ultima cateheză în care ne-am întâlnit, și anume, să vorbim despre psalmi. E o temă care pe creștini, cel puțin, îi preocupă încă din cele mai vechi timpuri, și știți bine dumneavoastră că ceea ce avem noi, ca formă de cult, vecernie, liturghie și așa mai departe, acestea s-au clădit pe o formă cultică foarte bine construită și puternică, pe care o avea poporul evreu. De la ei, de la evrei, de la sinagogă, de la tradiția iudaică, s-au transferat și înspre creștinism psalmii, psaltirea. Și acum aș vrea împreună cu dumneavoastră, să ne reamintim care a fost psalmul pe care l-am avut în atenție în întâlnirea trecută. Psalmul 50!

Am vorbit la modul general despre psalmul 50 și am adus în atenția dumneavoastră contextul în care Sfântul Prooroc David a scris acest psalm. Ce a făcut el încât i-a plâns așa de tare inima? Sunt convins că știți lucrul acesta. L-a trimis pe Urie în prima linie pentru că îi dorea soția foarte mult, pe Batșeba. Am văzut ce s-a întâmplat, cum Dumnezeu l-a pedepsit, cum Dumnezeu după aceea l-a iertat.

Și acum aș dori să zăbovim puțin asupra unui verset, a unui verset pe care nu îl putem lăsa netălcuit, sau să nu îl aprofundăm, pentru că el se cere să fie tălcuit și aprofundat, de ce spun lucrul acesta. Versetul 4: „că fărădelegea mea eu o cunosc, și păcatul meu înaintea mea este pururea”. Este un cuvânt pe care noi îl rostim atunci când seara, ne punem în genunchi și zicem psalmul 50, sau în biserică când intrăm. În tradiția ortodoxă de tip răsăritean și cu precădere în Biserica Ortodoxă Română, a rămas tradiția rostirii psalmului 50 în slujbe. Acesta este semnul că noi **căutăm permanent să fim într-o stare de pocăință, creștini, mireni și preoți deopotrivă**. De ce într-o stare de pocăință? Psalmistul nu zice întâmplător că fărădelegea mea eu o cunosc și păcatul meu înaintea mea este pururea.

În cele ce urmează vă voi citi trei texte. Unul care aparține lui Origen, unul dintre cei mai titrați părinți ai Bisericii, a ratat sfințenia printr-o decizie care n-a fost foarte înțeleaptă și pe care nu o voi dezvolta acum, după aceea din Sfântul Efreem Sirul și Sfântul Ioan Gură de Aur. „Că fărădelegea mea eu o cunosc și păcatul meu înaintea mea este pururea” (Ps. 50, 4) În tradiția iudaică să știți că nu era Taina Spovedaniei, dar uitați-vă, pocăința, în forma ei cea mai frumoasă o găsim la proorocul David. Și este chiar și un fel de mărturisire, și un fel de spovedanie este aceasta pe care o găsim noi în psalmul 50. El zice fărădelegea mea eu o cunosc și păcatul meu înaintea mea este pururea. De fapt ce se întâmplă aici și cu ce ar trebui să ne sensibilizeze pe noi cuvântul acesta? În lumea de astăzi, și sunt foarte mulți autori care spun lucrul acesta, se caută o negare a păcatului, a stării de păcătoșenie, de aceea tinerii noștri, și mai ales cei care nu au o educație religioasă, dar nu numai tinerii, noi vorbim totuși

de un secol și jumătate de ideologie marxist-leninistă în care Dumnezeu a fost scos din, sau s-a încercat scoaterea Lui din Sufletul omului și a fost introdus altceva. Ce? Omul. În om a mai fost „înfundat” o dată omul pentru ca omul să pară Dumnezeu. Și în momentul în care el este un Dumnezeu își face regulile lui, și după regulile omului fără Dumnezeu nu există păcat. Pentru că dacă există păcat atunci este și muștrare de conștiință, și dacă este muștrare de conștiință neapărat această muștrare de conștiință cere pocăința. Și pocăința este doar o etapă să știi, că degeaba mă căiesc în sufletul meu că am greșit și am păcătuit, dacă nu fac și următorul pas, să-mi recunosc păcatul meu în fața unui martor, în fața preotului în fața căruia mă spovedesc.

Părintele Ilarion Felea zicea următoarele cuvinte: „Nu este rob care să nu dorească eliberarea, nici suflet pătimaș care să nu aspire spre curățire și înălțare. În felul acesta Taina Pocăinței are o justificare psihologică în desăvârșită armonie cu cea istorică, biblică și patristică. Antichitatea și universalitatea sentimentului pocăinței descoperă realitatea păcatului și confirmă necesitatea, autenticitatea, unanimitatea și universalitatea Tainei Pocăinței”. Poate este prea teoretic cum spune părintele Ilarion, dar mult mai clar și mai direct este Origen. El zice așa: **„despre toate sufletele care se convertesc la pocăință după ce au făcut numeroase păcate, se poate spune că sunt negre din cauza păcatelor, dar sunt frumoase pe urma pocăinței și a roadelor pe care le produce pocăința.** Și zice el mai departe, și aici o să vedeți sunt niște cuvinte foarte tari, ei fac niște comparații, la părinții bisericii mai ales din primele veacuri vom găsi comparații care uneori pe omul modern, căruia îi place să-i fie gădilată urechea cu cuvinte melodioase nu prea îi pică bine. Dar sunt directe și te fac să înțelegi, așadar:

„vezi ce ne învață pe noi dumnezeiasca scriptură, să nu acoperim păcatul, căci precum cei ce se îngreunează de o mâncare nemistuitoare sau bogată în sucuri și flegmă, vărsând se ușurează, așa se vor liniști și se vor îneca de sucul și de flegma păcatului, acei ce au păcătuit și își acoperă și ascund păcatul. Iar dacă cineva se face acuzatorul său, când se mărturisește și se învinuiește, varsă păcatul și se curăță de toată cauza bolii. Numai caută cu îngrijire cui să-ți mărturisești păcatul, caută mai întâi doctorul căruia să îi descoperi cauza bolii tale ca el să fie neputincios cu cei neputincioși, să plângă cu cei ce plâng, să aibă durere și să simtă împreună arătându-se mai întâi doctor înțelept și îndurător. Dacă îți va spune ceva și te va sfătui să faci și să împlinești aceea și dacă va cunoaște și va vedea el că boala ta ar trebui arătată și vindecată în adunarea bisericii întregi, și că în acest chip se pot zidi și ceilalți, și tu însuși te poți lesne vindeca, atunci, după multă cumpănire și după sfatul aceluiași doctor experimentat să o faci și tu aceasta”.

Acum aș dori să vă spun că Origen face referire prin cuvintele acestea și la o practică ce nu mai este prezentă în biserica creștină astăzi, în biserica ortodoxă cu precădere. Erau cazuri când unii dintre cei ce-și recunoșteau păcatele, o făceau public. Era o spovedanie publică. Dar spovedania aceasta publică, din cauza imaturității multor membri ai comunității, a fost interzisă cu timpul.

Părintele Teofil Părăian a împrumutat nu știu de unde cuvântul acesta și l-am auzit de la un părinte duhovnic, zicea: **păcatul se spovedește nu se spune.** Vedeți dumneavoastră că

se ascunde o înțelepciune în cuvântul acesta. Zice: păcatul se spovedește nu se spune, pentru că atunci când oamenii vorbesc despre păcatele lor, ei la nivel psihic se eliberează într-un fel anume dar nu găsesc vindecare, în schimb otrăvesc sufletul celui căruia îi spun păcatul, îl smintesc, îi dau idei. Desfrânatul, vorbind despre desfrâu s-ar putea să vorbească cu cineva care n-a cunoscut încă păcatul, și naște în el dorința. Bețivul la fel, mincinosul la fel, pariorul la fel, împătimitul de jocuri de noroc la fel, dar în scaunul spovedaniei când păcatul se spune, se spune într-o stare de pocăință, de dorință de curățare și este altceva.

Și acum, vă mai pomeneam de două cuvinte pe care doresc să vi le aduc în atenție, ale Sfântului Efrem Sirul și ale Sfântului Ioan Gură de Aur. Sfântul Efrem Sirul spune așa, vizavi de măsura în care noi ne cunoaștem fărădelegea și păcatul nostru. Haideți să vedem dacă ne regăsim sau nu ne regăsim în cuvintele acestea. Auziți ce zice: „sunt mulți, care din rușine, își lasă patimile cele ascunse nevindecate. Eu însă nu tănuiesc mulțimea nedreptăților celor ce sunt în mine; nu ascund rușinea mea, că mai bine este pentru mine cerșind să trăiesc, decât rușinându-mă, de foame să mor cu ticăloșie”. Adică, mai bine să mănânc rușinea pe care o presupune a recunoaște și cea mai mizerabilă faptă pe care am făcut-o, indiferent când am făcut-o, în tinerețe sau la bătrânețe, decât cu mândrie să mor de foame, adică să mor fără Hristos, că degeaba ne împărtășim cu Hristos dacă o facem cu nevrednicie și cu o conștiință care încă este neagră și pătată. La lucrul acesta face referire Sfântul Efrem Sirul.

Iar Sfântul Ioan Gură de Aur zice așa: „Sunt două lucruri: păcatul și pocăința. Păcatul e rana, pocăința e leacul. Precum în trup sunt răni și leacuri, tot așa în suflet sunt păcate și pocăință. Dacă păcatul e împreunat cu rușinea, iar pocăința aduce încredere și curaj, ia seama cu luare aminte te rog, ca nu cumva încurcând rânduiala să pierzi folosul. Este rană și leac. Păcat și pocăință. În rană e puroi, în leac curățirea de puroi. În păcat puroi, în păcat ocară, în păcat răs. În pocăință încredere, în pocăință libertate, în pocăință curățirea de păcat. Ia seama cu luare aminte. După păcat urmează rușinea, după pocăință încrederea. Ai priceput ce spun? Satana a schimbat rânduiala aceasta și a dat păcatului încrederea, iar pocăinței rușinea”.

Ce cuvinte directe folosește Sfântul Ioan Gură de Aur! Este exact ceea ce simțim noi, când mergem acolo spre duhovnic știind că din nou am repetat ceva din multele pe care le-am făcut. Adesea repetăm exact asupra păcatul pe care ne-am decis împreună cu duhovnicul să luptăm, dar diavolul, care-și cunoaște rânduiala, vine, ne ademenește, ne spune că e bine totuși să facem, sau ne ia mintea de la gravitatea faptei, săvârșim păcatul și ne apucă rușinea, ne apucă rușinea de a ne spovedi.

Totuși, dacă nădejdea noastră o punem în bunul Dumnezeu și ne amintim de cuvintele psalmistului, „că fărădelegea mea eu o cunosc și păcatul meu înaintea mea este pururea”, adică avem această conștiință a faptului că suntem păcătoși, putem dobândi mângâiere sufletească.

Părinții Bisericii ne îndeamnă să evităm să dezvoltăm în noi încrederea și autosuficiența. Să evităm să ne simțim bine în starea de păcat. Să avem pururi conștiința faptului că suntem într-un proces în plină desfășurare, într-un proces de refacere, în care, cu cât ne implicăm mai mult, cu atât Bunul Dumnezeu rânduiește să apară și la noi câte un licăr, câte un firicel din razele harului pe care el ni-l revarsă din plin.

Îndemnul aceste întâlniri este să nu uităm că pocăința nu e rușine, pocăința rămâne este șansă, este încredere. Cu alte cuvinte spovedania ne dă încrederea că putem să mergem mai departe. Amin.

Ție unuia am greșit și rău înaintea Ta am făcut, așa încât drept ești tu întru cuvintele Tale și biruitor când vei judeca Tu.

Cei care își fac un minim canon de rugăciune cunosc psalmul 50. Am văzut de asemenea care este istoria acestui psalm. În primul și-n primul rând, exegeții se gândesc la momentul când a venit la David proorocul Natan, l-a mustrat pentru ceea ce a făcut el cu Batșeba și proorocul David s-a căit păcatul pe care l-a făcut. Și n-a fost mic păcatul acesta! După mintea noastră a fost foarte grav. Dar proorocul David a plâns, a plâns cu amar și plângerea lui ne este de fapt nouă model. Model în ce? Model în pocăință.

De fiecare dată când păcătuim, să știți că în spatele păcatului nostru stă voința noastră liberă. Nu ne obligă nimeni să păcătuim. Dar fondul argumentativ, adică cel care a construit imaginea frumoasă a evenimentului păcătos, de altfel, este diavolul, care se joacă cu mintea noastră. După care tot diavolul vine și pune în sufletul omului disperarea, pune în sufletul nostru deznădejdea. De aceea, este foarte important ca noi creștinii să ținem legătura cu duhovnicul. Să știți că foarte mulți dintre oamenii care suferă de depresii majore sau au cunoscut depresiile, mulți dintre ei, nu toți, e drept, sunt oameni care nu sunt într-o legătură reală cu Sfânta Biserică: n-au spovedanie, nu au canon, nu au rugăciune și așa mai departe. Se întâmplă și în viața oamenilor credincioși, dar cu precădere vă zic, în viața oamenilor care sunt în derivă, nu au un punct, un reper.

Pe de altă parte, doresc să mai vedem în psalmul 50 un lucru pe care îl consemnează cei care s-au ocupat de colecția Septuaginta într-o traducere pe care o veți găsi în tandem Colegiul Noua Europă și editura Polirom. Într-una din notele de subsol este specificat faptul că, „Psalmul 50 face referire și la David, dar este expresia metaforică a poporului lui Israel, care în robia în care a fost dus, s-a arătat infidel față de Dumnezeu”.

Am văzut după aceea și am parcurs împreună primele patru versete: „Miluiește-mă Dumnezeule după mare mila Ta și după mulțimea îndurărilor Tale șterge fărădelegea mea. Mai vârtos mă spală de fărădelegea mea și de păcatul meu mă curățește. Că fărădelegea mea eu o cunosc și păcatul meu înaintea mea este pururi”.

Următoarea etapă și tema acestei întâlniri, ne este dată de versetul 5. Versetul 5, din varianta sinodală, este versetul 6 din Septuaginta, ediția C.N.Europă/Polirom. Vă citesc încă o dată versetul cincii: „**Ție unuia am greșit și rău înaintea Ta am făcut, așa încât drept ești tu întru cuvintele Tale și biruitor când vei judeca Tu**”. Poezia textului se menține, se păstrează, este frumoasă este melodioasă, dar parcă ne este mai greu s-o percepem, să înțelegem exact ce vrea să ne transmită autorul. Dar, dacă ne ducem mai departe, și urmărim în traducerea adusă la zi să spunem, pe o limbă pe care noi o vorbim, aceasta sună în felul următor: „**Doar împotriva Ta am păcătuț și ce este rău înaintea ta am făcut, așa încât te**

vei arăta drept în cuvintele Tale și vei birui când te vor judeca”. Cuvintele acestea sunt extraordinare.

În acest sens sunt cel puțin câteva lucruri pe care doresc să le avem în atenția noastră. În primul și în primul rând, păcatul. Păcatul se săvârșește împotriva lui Dumnezeu. De fapt, în momentul în care omul păcătuiește se răzvrătește împotriva lui Dumnezeu. Nu întâmplător zice psalmistul „doar împotriva Ta am păcătuit”, și cum noi suntem reflecții ale lui Dumnezeu pe pământ, pentru că suntem făcuți după chipul lui Dumnezeu, urmând să atingem asemănarea cu El în urma unui efort foarte serios duhovnicesc, păcatul nostru este împotriva lui Dumnezeu, este răzvrătire împotriva lui Dumnezeu, și totodată este răzvrătire împotriva firii omenești. Adam când a păcătuit, a păcătuit prin răzvrătire împotriva lui Dumnezeu, și a denaturat firea umană, a handicapat-o. Firea umană nu a mai fost la fel. A atins-o păcatul făcut de el.

Vedeți cum plânge cu lacrimi adânci psalmistul și zice mai departe: „și ce este rău înaintea Ta am făcut”. Conștiința păcătoșeniei noastre este mai mult sau mai puțin declarată de noi. Chiar și în scaunul spovedaniei, nu întotdeauna avem frângerea aceea de inimă care să devină imbold pentru o spovedanie la modul cel mai serios, ca și cum am decide să fim spălați cu apă sub presiune, nu cu un fir de apă. Să fim spălați în întregul nostru.

Și mai departe, păcatul pe care noi îl facem, îl facem înaintea lui Dumnezeu. Ce înseamnă înaintea lui Dumnezeu? Noi ne ferim de oameni când păcătuim fără să ne dezvoltăm și să ne cultivăm o conștiință a faptului că Dumnezeu ne vede.

Iubiți credincioși, că ne ascundem după colț sau în buncăre antiatomice, că intrăm în bezna nopții, în bezna junglei, unde doriți dumneavoastră, în bezna savanei, unde omul nu poate percepe, în lipsa luminii, nimic, nici o altă ființă în jurul lui, Dumnezeu îl vede și ne vede. Dacă doriți, că e întuneric, că nu e întuneric, ochiul lui Dumnezeu este deschis și observă. Problema este că noi nici nu ne gândim că Dumnezeu se uită la noi. Și când intrăm în necaz, și când picăm și ne împiedicăm, ne întrebăm: „Doamne, dar unde ai fost?” Dacă ne așteptăm ca Dumnezeu să ne audă și asculte cererea oriunde și oricând, atunci să avem și conștiința faptului că Dumnezeu știe și vede tot.

În sensul acesta aș dori să vă aduc în atenție câteva cuvinte din Pateric, apropo de vaiuri și de plângere, căci totuși este foarte importantă plângerea. Și noi nu o să ne concentrăm acum asupra păcatului, cât o să ne concentrăm asupra plângerii, care e curățitoare. Zice avva Isaia:

„Vai mie! Vai mie! Că nu m-am luptat să mă mântuiesc pe mine însumi. Vai mie! Vai mie! Că nu m-am luptat să mă curățesc pe mine însumi ca să mă învrednicesc de întoarcerea către mine a Dumnezeului meu și al Dumnezeului milei. Vai mie! Vai mie! Că nu m-am luptat să biruiesc în războaiele cu vrăjmașii Tăi Doamne, spre a împărății Tu peste mine”.

Și care sunt vrășmașii, dacă nu patimile acestea nenorocite, care ne fac să ne târâm mai mult decât să mergem în picioare, în timp ce vocația omului este de a merge în picioare și de a privi spre cer, nu de a se târî. Mai departe zice avva Isaia:

„Vai mie că mă înconjoară numele tău și eu slujesc vrășmașilor tăi. Vai mie! Vai mie! Că fac cele ce-L scârbesc pe Dumnezeu de aceea nu mă vindecă. A zis iarăși: Vai mie! Vai mie! Că am în fața mea pârâși pentru cele pe care le știu și pentru cele pe care nu le știu, și nu pot să tăgăduiesc. Vai mie! Vai mie! Cum pot să întâmpin pe Dumnezeu și pe sfinții Lui, că vrășmașii mei nu mi-au lăsat nici un mădular curat în fața lui Dumnezeu”.

Partea a doua a versetului, „așa încât te vei arăta drept în cuvintele Tale, și vei birui când te vor judeca”, la ce ne duce oare cu mintea? La perspectiva judecării. Zicea un părinte: de trei lucruri mă tem: mă tem când voi muri, mă tem când mă voi întâlni cu Dumnezeu și, mai tare, mă tem când îmi va da verdictul. E greu să empatizăm cu acest moment. Câtă străpungere de inimă avem auzind aceste cuvinte? E dificil. Dar, în micimea noastră, și, atât cât putem noi să simțim, să-L rugăm pe Dumnezeu să ne deschidă ochii mai mult, să vedem ce înseamnă această judecată a lui Dumnezeu în care cuvintele Lui sunt drepte, și indiferent ce avocat va lupta, ne atrage atenția psalmistul, „vei birui când vei judeca”. Adică, dreptatea bunului Dumnezeu, indiferent de ce judecată va fi, și cine va fi apărătorul sau acuzatorul nostru, a Lui dreptate va birui. Dar, mai este și partea cealaltă că, mila lui este nemăsurată. Până la urmă nu vreau să uităm care este misiunea acestui psalm, de a ne arăta că Dumnezeu totuși primește rugăciunea păcătosului. E păcatul greu? Este covârșitor! Totuși, Dumnezeu ne dă această șansă de a ne curăța.

Doresc acum să vă aduc în atenție o apoftegmă de la Sfinții Părinți, din Pateric. Ea vine în perspectiva aceasta a întregirii imaginii omului, care indiferent cât este de păcătos, are de la Dumnezeu dreptul de a se pocăi, de a-și frânge inima, de a bate metanie și de a sta o viață întreagă în genunchi numai pentru a dobândi iertarea.

„A zis avva Aio că era cineva pe nume Apolo la schit, cioban de la țară, care văzând pe câmp o femeie având în pânțele, a fost lucrat de diavolul și a zis: vreau să văd cum stă pruncul în pânțele ei, și spintecându-i pânțele a văzut pruncul. Și îndată a bătut inima lui și fiind străpuns a venit la schit și a descoperit părinților ce făcuse. A auzit pe aceia cântând, zilele anilor noștri sunt 70 de ani, iar de vor fi în putere 80 de ani și ce este mai mult decât acestea osteneală și durere. Și a zis lor: sunt de 40 de ani și nu am făcut nici o rugăciune. De acum, dacă voi trăi alți 40 de ani nu voi înceta să mă rog lui Dumnezeu ca să îmi ierte păcatele. Nici lucru de mână nu făcea ci se ruga mereu zicând: eu am păcătuit ca om, Tu ca Dumnezeu iartă-mă. Și i s-a făcut lui această rugăciune spre silință, zi și noapte. Dar auziți cuvintele pe care le-a folosit, că le-am putea folosi și noi: eu am păcătuit ca om, Tu ca Dumnezeu iartă-mă. Simplu. O rugăciune simplă, fără zeci de pagini de lectură. Una simplă, care zice, i-a străpuns inima. Și auziți: era un frate care stătea cu el și îl auzea zicând: te-am mâniat Doamne, iartă-mă ca să am puțină odihnă. Și s-a făcut lui înștiințare că i-a iertat lui Dumnezeu toate păcatele lui, și pe acela cu

femeia, dar despre prunc nu a primit înștiințare. Și i-a zis lui unul dintre bătrâni că și păcatul cu copilul ți-a ierta Dumnezeu, dar te lasă să suferi aceasta, pentru că este spre folosul sufletului tău”.

De cele mai multe ori suferința este lăsată în sufletele oamenilor doar pentru a putea rămâne pe calea lui Dumnezeu și nu din alte motive. Pentru că dușmanul binelui, să nu uităm lucrul acesta, nu e greul, ci, e mai binele (bine material, confortul, bunăstarea nerecunoscută ca dar de la Dumnezeu); cu cât e mai sătul pântecelui nostru, cu cât ne este mai bine, paturile mai moi, locuințele mai strălucitoare, cu atâta vrem să ne fie și mai bine și cu atâta uităm de Dumnezeu, ochii noștri fiind luați de frumusețile materiale. Sigur că, dacă ar fi să facem o radiografie a ceea ce a făcut acest cioban, am spune că este incalificabil. Și pe bună dreptate, gestul lui este de o gravitate rarisimă. Nici al lui David nu este altfel, însă, să nu uităm: indiferent cât este de grav păcatul, în momentul în care am început să-l spovedim și ne începem canonul Dumnezeu este pe cale să ne ierte. Dar depinde de râvna cu care noi bate mățaniile.

Ceea ce aș dori să reținem din această cateheză sunt următoarele aspecte: **indiferent cât de mult greșim să nu uităm că avem șansa pocăinței; pe de altă parte, înainte de a păcătui, să ne gândim totuși că Dumnezeu ne vede și, poate, vom evita situația păcătoasă; oricât de grav este păcatul, în perspectiva judecății viitoare, unde cuvântul lui Dumnezeu este drept și bate orice avocat, dacă noi ne-am pocăit, găsim salvare.**

Într-o lume a păcatului, virtutea poate părea o excepție, totuși să trăim cu gândul că între mulțimea păcătoasă trăiesc mulți drești. Cel mai important aspect e constituit de faptul că noi înșine putem fi unul din bineplăcuții lui Dumnezeu.

Dumnezeu să ne întărească și să ne binecuvinteze. Amin!

Cateheza a 4-a

Că iată întru fărădelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea. Că iată adevărul ai iubit, cele nearătate și cele ascunse ale înțelepciunii Tale, mi-ai arătat mie. Stropi-mă-vei cu isop și mă vei curăți. Spăla-mă-vei și mai vărtos decât zăpada mă voi albi. Auzului meu vei da bucurie și veselie. Doamne buzele mele vei deschide și gura mea va vesti lauda Ta.

În primele trei cateheze am meditat asupra recunoașterii păcatelor și a greșelilor noastre. Ceea ce urmează este conștientizarea stării de păcat.

Problema zămisirii, a facerii omului, a conceperii lui nu este una simplă. Proorocul David atinge un punct sensibil al existenței noastre. Realitatea conceperii în fărădelege este greu de negat, indiferent cine suntem și unde ne-am născut. Natura omului este una afectată de neascultarea lui Adam, de fărădelegea împotriva autorității lui Dumnezeu, de răzvrătirea împotriva lui Dumnezeu.

În această cateheză ne vom concentra asupra următoarelor puncte: 1. Nașterea omului în păcat; 2. Recunoașterea greșelii, faptă iubită de Dumnezeu; 3. Purificarea prin Sângele Domnului.

1. Nașterea omului în păcat. Așa cum sugerează psalmitul David, condiția omului după cădere este una de păcătoșenie. Doar Mântuitorul reușește prin asumarea întregii naturi umane să o reabiliteze. Cu toate acestea, nașterea în păcat rămâne o realitate. Așa cum sugerează Sf. Ioan Gură de Aur, „maica mea” face referire la Eva. Dimensiunea pe care o dă Sf. Ioan acestui psalm este una universală. Dumnezeu l-a făcut pe om, dar ceea ce a născut omul a fost în fărădelege, adică în neascultare față de Creator. Această problemă o rezolvă doar apa botezului, îmbrăcarea cu Hristos, Domnul și menținerea, prin Sfintele Taine, a lui Hristos în noi.

2. Recunoașterea păcatului, mărturisirea adevărului sunt bineplăcute lui Dumnezeu, „că iată adevărul ai iubit, cele nearătate și cele ascunse ale înțelepciunii Tale, mi-ai arătat mie” (v.7). „Că iată adevărul ai iubit...”, Cuviosul Euthimie Zigabenu și Sfântul Nicodim Aghioritul, la aceste cuvinte, ne transmit următoarele: „aceasta s-a zis de David pentru adevărata mărturisire ce a făcut, a păcatului, zicând că: „De vreme ce Tu iubești adevărul, pentru aceasta și eu am mărturisit adevărul acesta, și am spus că am păcătuit”. Iar zicerea că „iată” este de prisos, atât la stihul acesta, cât și la stihul de mai sus(...).”

Tot în acest ton, Sântul Atanasie cel Mare scria în semn de rugăciune: „Tu, Doamne, Cel ce ești adevărul și iubești adevărul, vrând să petrecem noi întru adevăr, ne vei curăța de păcatul cel din început”.

Inteligența psalmistului este deosebită. Pe de o parte pune în evidență mărturisirea păcatului, pe de altă parte negrăita bunătate a lui Dumnezeu de a descoperi omului, **în pofida** micimii lui, a tainelor creației, dar nu numai. Tot omului, Dumnezeu îi descoperă planul de mântuire al lumii. Prin proorocii aleși, vorbește oamenilor despre Întruparea unicului Său Fiu. În ce privește partea (b) a versetului „**cele nearătate și cele ascunse...**” aceeași doi înțelepți ai secolului al XVIII-lea scriau: „Cuvântul acesta l-a zis David spre a sa rușinare și înfruntare, de ca și cum ar zice că: „Tu, Doamne, atât de mult m-ai iubit, încât m-ai iubit, încât mi-ai descoperit tainele ascunse ale purtării Tale de grijă și ale înțelepciunii Tale din Sfântul Tău Duh, iar eu m-am arătat nemulțumitor față de atâta dar; și nu am greșit întru neștiință, ci având conștiința legii Tale, și știința tainelor Tale”.

3. Purificarea prin sângele Domnului. „Stropi-mă-vei cu isop și mă vei curăți. Spăla-mă-vei și mai vârtos decât zăpada mă voi albi”. În chip profetic se exprimă aici psalmistul. E important în primul rând să vedem ce este isopul și de ce face pomenire dreptul David de el. Isopul este un arbust cu ramurile stufoase, cu frunze mici și țepoase, cu flori albăstrui, ale cărui crengi, în ritualul vechi testamentar erau folosite în vederea stropirii cu sângele purificator. Vom exemplifica din Sfânta Scriptură, nu înainte de a spune și că proprietățile farmaceutice ale acestei plante sunt diverse, una dintre ele fiind și antiseptică. În vechiul Testament, așadar, vedem: Ies.12, 22: „După aceea să luați un mănunchi de **isop** și, muindu-l în sângele strâns de la miel într-un vas, să ungeți pragul de sus și amândoi ușorii ușii cu sângele cel din vas, iar voi să nu ieșiți nici unul din casă până dimineața; Numeri 19, 18: Apoi un om curat să ia **isop**, să-l moaie în apa aceea și să stropească din ea casa, lucrurile și oamenii câți sunt acolo și pe cel ce s-a atins de os de om sau de ucis sau de mort sau de mormânt”.

Aș dori să vedem aici dimensiunea profetică a cuvintelor psalmistului, și anume că, „stropi-mă-vei cu isop”, desemnează marcarea cu Sângele Domnului a celui care se pocăiește. S. Pavel întărește în epistola către Evrei că „După Lege, aproape toate se curătesc cu sânge, și fără vărsare de sânge nu se dă iertare” (Ev.9, 22). Pe de altă parte, spălarea anticipează în chip minunat Botezul, atât ca taină, cât și ca spovedanie. Ca Spovedanie să ne amintim de inspirata formulă patristică, „spovedania este botezul lacrimilor”. Cu alte cuvinte spovedania ne face mai albi decât zăpada în condițiile oferite de întregul psalm 50, pocăință, părere de rău, recunoașterea greșelilor, decizia de a nu mai păcătui.

Sfântul Chiril al Ierusalimului zice, vizavi de isop, „ Indirect, prin fierbințeala și curățirea isopului) arată lucrarea Sfântului Duh ceea ce se face întru noi, al Căruia dar ne face pe noi fierbinți cu duhul, și toată spurcăciunea cea dintru noi o șterge, ca un foc nevăzut

intrând întru noi. Pentru aceasta dar zic purtătorii de Duh că ne botezăm de Hristos cu Duhul Sfânt și cu foc. Căci cinstitul sânge al lui Hristos nu numai de stricăciune ne izbăvește, ci și de toată necurăția cea înăuntru ascunsă, și de a ne răci către lenevire nu ne lasă”. Ca o continuare la cuvintele consemnate mai sus de Sfântul Atanasie, acesta zicea: „cu isopul însă seamănă lucrarea Sfântului Duh, ca una ce înfierbântă și toată spurcăciunea cea întru noi o curățește”.

Merită aici să adăugăm comentariul Sf. Vasile cel Mare: „Pentru ce, întru cele albe, zăpada s-a luat pentru închipuirea albeții? Căci zăpada, apă fiind de fapt, prin trecerea prin aer se face albă, tot așa și sufletul, prilejurile cele firești, cu ajutorul Duhului împreună crescând el, se face vrednic de luminarea ceea ce se dă sfinților”.

Consecințele unui act de pocăință autentic sunt deschiderea urechilor spre ascultarea activă a poruncilor lui Dumnezeu. **„Auzului meu vei da bucurie și veselie”**, prin ureche a intrat sămânța neascultării la Adam, prin ureche intră vestea cea bună, Evanghelia, la urmașii lui Adam cel Nou.

E important, credem, să reținem dintre aceste gânduri, că versetele pomenite, interpretate într-o cheie nou-testamentară, ne oferă, printre altele, o imagine asupra trei puncte teologice: 1. Nașterea omului în păcat; 2. Recunoașterea greșelii, faptă iubită de Dumnezeu; 3. Purificarea prin Sângele Domnului.

În contextul actual e bine să rostim cât mai des aceste versete. Perspectiva pe care ne-o oferă asupra mântuirii noastre este de o obiectivitate unică. Frângerea inimii și recunoașterea stării noastre inițiale, ca o stare ce trebuie îmbunătățită să ne devină lege. Nu normalizarea stării de păcat, nu perpetuarea greșelii protopărinților noștri ne va salva, ci starea de pocăință continuă. Să-i învățăm pe copiii noștri că doar în Biserică și în Duhul Domnului pot fi auzite cu adevărat cuvintele mântuitoare, în rest, totul e visare și „vânare de vânt”.

În viitoarea noastră întâlnire vom zăbovi asupra ultimei părți din psalmul 50, fără pretenția de a epuiza acest izvor nesecat de spiritualitate, pe care-l constituie.

Cateheza a 5-a

Întoarce fața Ta de la păcatele mele și toate fărădelegile mele șterge-le. Inimă curată zidește întru mine Dumnezeu și duh drept înnoiește întru cele dinlăuntru ale mele. Nu mă lepăda de la fața Ta și Duhul Tău cel sfânt nu-l lua de la mine. Dă-mi mie bucuria mântuirii Tale și cu duh stăpânitor mă întărește. Învăța-voi pe cei fărădelege căile Tale și cei necredincioși la Tine se vor întoarce (...) Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit; inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi.

Rostind aceste versete putem observa accentul pe care psalmistul îl pune pe hotărârea de a se schimba. Din persoana păcătoasă și fără suflet, el dorește să devină acum „templul Duhului Sfânt”. Vom încerca, aşadar, să sintetizăm versetele acestea și să creionăm trei direcții:

1. Prezența Duhului Sfânt în inima curată; 2. Învățarea celorlalți, lege pentru trăitorul în Hristos; 3. Dumnezeu vrea inima noastră înveșmântată în smerenie, ca semn al jertfei adevărate.

În gândirea răsăriteană „inima” ocupă un loc deosebit de important. Vedem că rugăciunea inimii, „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”, are ca scop coborârea minții în inimă, a unirii celor două. Doar o inimă curată poate primi unirea cu o minte curățită. Proorocul David în creația sa pomenește frecvent cuvântul inimă. În Ps. 4, 7 „Dat-ai veselie în inima mea...” sau „Că nu este în gura lor adevăr, inima lor e deșartă”...; Ps.44, 1, „Cuvânt bun răspuns-a inima mea; grăi-voi cântarea mea Împăratului”..., el alternează permanent între inimă bună și curată a celui credincios și inimă înnegrită a păcătosului.

De această dată, el, psalmistul, și prin el, noi, cei de azi, simte că inima nu e pe placul lui Dumnezeu. „**Inimă curată zidește întru mine...**”. Sfântul Vasile cel Mare spune atât de frumos: „*zidirea* nu înseamnă ființa, ci îmbunătățirea: „zidește, zice, adică nu mă înființa acum, ci sufletul meu cel învechit și putrezit din răutatea păcatului înnoiește-l”. Prin urmare, David cere reconfigurarea inimii, o dorește bună și nouă, așa cum Creatorul a zidit-o la început. „...**și duh drept înnoiește întru cele dinlăuntru ale mele. Nu mă lepăda de la fața Ta și Duhul Tău cel Sfânt nu-l lua de la mine**”. O dată inima limpezită, prezența Duhului Sfânt devine posibilă. Euthimie Zigabenu și Sfântul Nicodim Aghioritul subliniază următoarele. „Dă-mi, zice, Doamne, bucuria aceea de mântuire pe care o aveam mai-nainte de păcat, de la Tine luând-o”; și mai departe: „Întărește-mă, zice, Doamne, cu stăpânitorul dar al Sfântului Duh, ca adică să stăpânesc patimile, și să mă povățuiesc către faptele bune”. Prin dar de îndreptare și dar stăpânitor se înțeleg lucrările ce de Duhul Sfânt se dau sufletului”.

Abia după ce dobândește omul starea de har, abia după aceea se poate propune ca învățător și ghid în cele duhovnicești. Vedem cererea psalmistului graduală. El caută la

început iertarea, reîntrirea în comuniune cu Făcătorul, după aceea îl vedem în postura celui care făgăduiește și se obligă la o misiune aparte. El este conștient de faptul că viața lui de acum înainte trebuie să fie una pe cărările lui Dumnezeu, deci se oferă că-i va călăuzi pe semenii săi. **„Dă-mi mie bucuria mântuirii Tale și cu duh stăpânitor mă întărește. Învăța-voi pe cei fără de lege căile Tale și cei necredincioși la Tine se vor întoarce”.**

Ca un element deosebit de important pentru viața morală a fiecăruia dintre noi, psalmistul ne oferă v.18. Ce dorește Dumnezeu de la noi? Ce fel de jertfă? „Duhul umilit”, „inima înfrântă și smerită”, acestea sunt darurile cele mai de preț pe care le putem oferi. Poate sunt printre noi credincioși care consideră că a fi smerit nu e neapărat o jertfă. Adevărul este că a păstra inima smerită e una dintre cele mai mari jertfe puse pe altarul iubirii lui Hristos. Modelul absolut de smerenie rămâne Domnul Iisus, le fel și modelul absolut de jertfă. Nu credem că mai este nevoie să reiterăm evenimentelor ce gravitează în jurul Pătimirilor Mântuitorului, dar la ele să fim cu mintea dacă dorim să înțelegem ce dorește să ne transmită psalmistul.

Iată, foarte pe scurt, câteva gânduri izvorâte din bogăția Psalmului 50, izvor de lacrimi smerite, rostite de un om a cărui faptă redusă la logica rece, pur omenească, nu mai avea sorți de iertare, dar care cu inimă frântă și viață schimbată dobândește de la Domnul iertarea. Nu s-a întâmplat niciodată ca Dumnezeu să nu primească darul lacrimilor și inima fierbinte, cum o numesc sfinții. Să ne amintim doar de regele Manase și vom înțelege totul.

Din această cateheză vom căuta să rămânem cu următoarele: 1. Duhul Sfânt sălășluiește în inimile curate și smerite; 2. Cel care dobândește iertarea pentru păcate are datoria să devină călăuză în întuneric pentru ceilalți; 3. Cea mai bună jertfă, întotdeauna primită, este inima înveșmântată în smerenie și pocăință.

Actualitatea psalmului 50 nu mai trebuie demonstrată, acest lucru e cert, motiv pentru care vom încheia prin cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur:

„Să atragem asupra noastră, frații mei, harul neînvinș și atotputernicia Duhului Sfânt. Îl vom atrage în noi prin păzirea poruncilor, și nu le vom fi cu nimic inferior îngerilor”.

Bibliografie

Sfânta Scriptură sau Biblia, Editura IBMBOR, București, 1988.

Septuaginta 4/1. Psalmii. Odele. Proverbele. Ecleziastul. Cântarea cântărilor, volum coord. De: Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu, trad. de C. Bădiliță, F. Băltăceanu, F. Bechet, M. Broșteanu, I. Costa, M. David Cruțeru, C. Gașpar, E. Munteanu, I. Pătrulescu, Colegiul Noua Europă/Polirom, 2006.

Dicționar biblic, vol. 2, trad. din limba franceză: C-tin Moisa, Ed. Stephanus, București, 1996.

Lumina Sfintelor Scripturi. Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur, Vol. 1, Basilica, 2015.

Cuviosul Eftimie Zigabenu și Sfântul Nicodim Aghioritul, *Psaltirea în tâlcuirile sfinților părinți*, vol. 1, transliterare, diortosire, revizuire după ediția grecească și note de Ștefan Voronca, Ed. Cartea Ortodoxă/Ed. Egumenița, 1850/s.a.